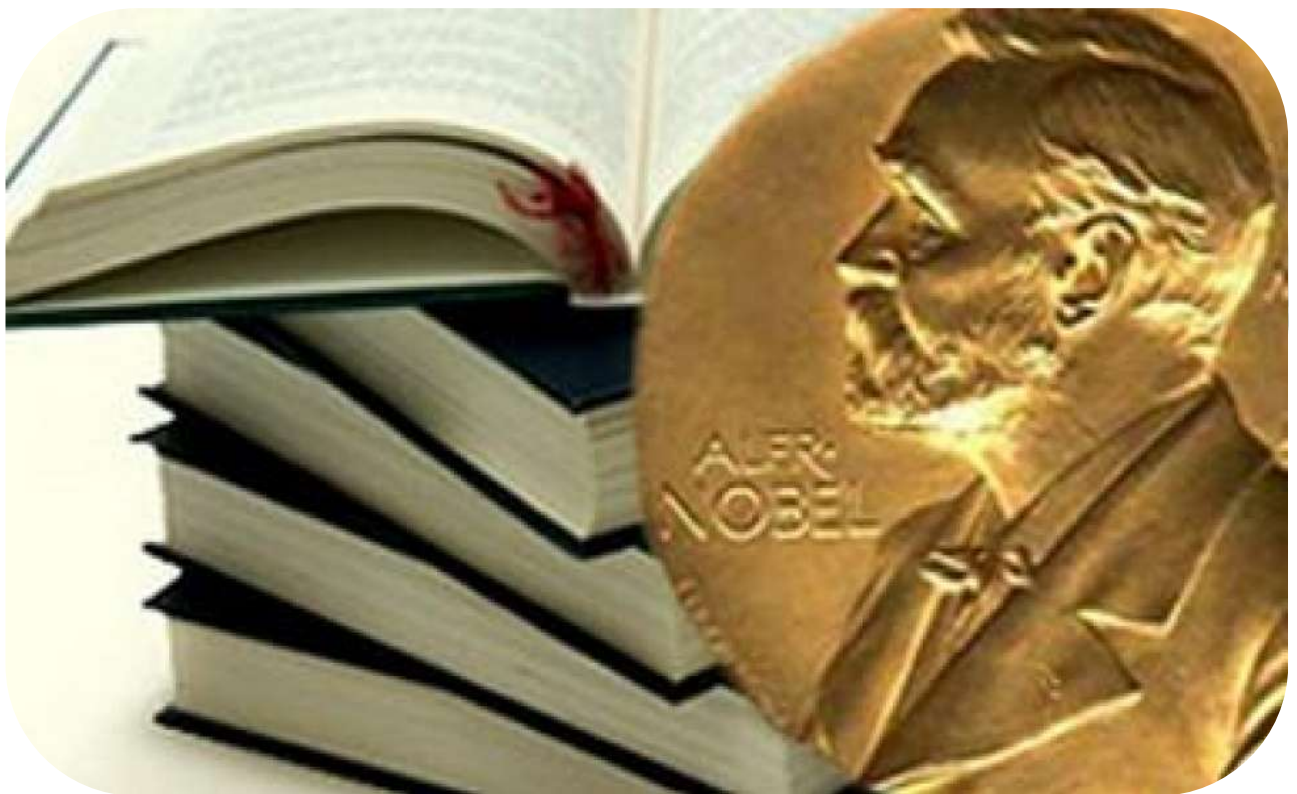

**"ТВОРЧИЙ
ПОРЦІВ ЯК
ОСНОВА ЖИТТЯ"**

Управління культури Полтавської
обласної державної адміністрації

Полтавська обласна бібліотека для
юнацтва ім. Олеса Гончара

"ТВОРЧИЙ ПОРЦІВ ЯК ОСНОВА ЖИТТЯ"

Бібліографічний покажчик

83.3
K26

Укладач: *Карпінська Надія Лазарівна*

Творчий порив як основа життя: знайомство з лауреатами нобелівської премії з літератури : бібліограф. покажчик / укладач Н. Л. Карпінська. – Полтава, 2015. – 40 с.

Нобелівська премія – характерний приклад добрих справ. Ім'я Альфреда Нобеля до цих пір щорічно згадують разом з видатними діячами науки, літератури і політики, які, завдяки йому, приносять людству ще більше користі.

В бібліографічному покажчику коротко подається біографія великого вченого та відомості про лауреатів премії в галузі літератури за останні 10 років. Видання актуальне для учнів, студентів, вчителів шкіл, викладачів вищих навчальних закладів.

З М І С Т

Передмова.....	4
1. Альфред Нобель – громадянин світу.....	4
1.1 Вислови Альфреда Нобеля.....	7
2. Нобелівська премія та традиції вручення	9
2.1.Нобелівська вечеря.....	10
2.2.Нобелівський концерт.....	11
2.3. Хто і як потратив свою "нобелівку"	12
3. Лауреати Нобелівської премії 2004-2014 рр.	13
3.1. Ельфріде Єлінек (премія 2004 року).....	13
3.2. Гарольд Пінтер (премія 2005 року).....	14
3.3. Орхан Памук (премія 2006 року).....	18
3.4. Доріс Лессінг (премія 2007 року).....	21
3.5. Жан Марі Гюстав Ле Клезіо (премія 2008 року)...	24
3.6. Герта Мюллер (премія 2009).....	26
3.7. Маріо Варгас Льяоса (премія 2010 року).....	29
3.8. Томас Транстрьомер (премія 2011 року).....	31
3.9. Мо Янь (премія 2012 року).....	33
3.10. Еліс Манро (премія 2013 року).....	35
3.11. Патрік Модіано (премія 2014 року).....	38

Передмова

Якби не було літературних премій та конкурсів, навряд чи існувало б поняття "відомий письменник". Чим більше титулів та нагород отримує літератор, тим охочіше його книжки друкують, читають та розкупувають. Тож премії – один зі шляхів "вийти в люди" для письменників, невідомих широкому загалу, та утвердитися і "примножити славу" для вже знаних.

У відкриттів, як у людей, свої долі. Одні з самого початку стають пестунами долі, інші ж входять у світ непомітно і довго залишаються в тіні. А буває золота середина? Виявляється так. І підтвердження цьому - життя та творчість основоположника величезної промислової імперії, доктора філософії, академіка, засновника премії, яка увічнила його ім'я в людській пам'яті - Альфреда Нобеля. В 2016 році 10 грудня, виповниться 120 років від дня його смерті. В цей же день, за сталою традицією, щасливі лауреати отримають премії і нагороди з шести нобелівських номінацій.

Серед них – премія в галузі літератури, яка вважається найпрестижнішою міжнародною літературною премією в світі.

У запропонованому бібліографічному покажчику ви дізнаєтесь про історію створення Нобелівської премії, традиції вручення. Також, вашій увазі пропонуються короткі відомості про життя і творчість її лауреатів. Біографії лауреатів Нобелівської премії з літератури представлені з 2004 року. Запропонована література про письменників є в Полтавській обласній бібліотеці для юнацтва імені Олеса Гончара.

1. Альфред Нобель – громадянин світу

Альфред Нобель, видатний шведський винахідник і промисловець, був талановитою, неординарною і багатогранною людиною. Тонка натура митця й література (в юності Нобель писав поеми і мріяв про кар'єру письменника) поєднувалася в ньому з допитливим розумом науковця. Натхнений мандрівник, успішний підприємець і палкий борець за мир, власник заводів з виробництва вибухівки, любитель вирощувати орхідеї, винахідник динаміту – все це про нього, це все – різні грані обдарованої натури Нобеля.

Життя Альфреда Нобеля було цікавим. Народився у Швеції в м. Стокгольм 21 жовтня 1833 року. Проте дитинство і юність хлопчика промайнуло в Росії (Санкт-Петербурзі). Далі мандрував світом: відвідав США, Англію, Францію, Італію та Німеччину... Альфред чудово володів російською, німецькою, англійською та французькою мовами. І це не враховуючи рідної шведської, якою він писав ніжні листи своїй матері.

Батько – Еммануель Нобель - виявляючи найвищу відповідальність за справи своєї компанії, головним обов'язком вважав виховання синів, добре знав їхні схильності, захоплення, слабкі і сильні сторони характеру. Про це свідчать його записи, які наводять біографи. Роберт – "схильний до спекуляції"; Людвіг – "геніальний"; Альфред – "відрізняється працездатністю, захоплюється хімією, схильний до винаходів, але слабкий здоров'ям".

Усе це глава сімейства враховував, готуючи синів до самостійного життя, створюючи умови для реалізації їхніх здібностей.

Однак, звичайно ж, свої перші самостійні кроки як винахідник, Альфред зробив на підприємствах батька. Від нього також він почув, наскільки могло б поліпшити якість вибухівки використання нітрогліцерину...

Якщо у синів виникала складність, Еммануель Нобель відклав усі справи і поспішав підтримати, допомогти.

Батько дні і ночі просиджував біля ліжка Альфреда, коли той впав у депресію після того, як дівчина, яку він шалено кохав, вийшла заміж за іншого, знайшов чим захопити сина і дав такі поради, завдяки яким Альфред Нобель мужньо переніс подальші невдачі у коханні – він ніколи не був одружений і в нього не було дітей.

"Один батько означає більше, ніж 100 учителів" – свідчить народна мудрість, і це повністю підтверджує приклад сім'ї Нобеля. Усі сини Еммануеля стали знаменитостями: Роберт і Людвіг заснували російську нафтову промисловість; Альфред же відзначився не тільки винаходами вибухових речовин – він займався електрохімією і оптикою, біологією і медициною, конструював автомобільні гальма і безпечні парові котли, намагався виготовити штучну гуму і шкіру, досліджував нітроцелюлозу і штучний шовк, працював над отриманням легких сплавів.

У Парижі Нобель познайомився з винахідником нітрогліцерину Асканіо Сомбреро і ще раз переконався, що попри захоплення літературою, його більше ваблять природні науки. Узявши на озброєння досліди російських вчених – хіміка М. Зініна та інженера В. Петрушевського, Альфред винайшов спочатку суміш чорного пороху з нітрогліцерином, детонатор ("нобелівський запал") і, нарешті, динаміт – так званий "безпечний вибуховий порошок Нобеля". Усі ці, здавалося б, агресивні винаходи Нобеля призначалися виключно для мирних цілей – для вибухових робіт у каменоломнях, порогів на річках, для прокладання залізничних магістралей і тунелів, каналів.

З винайденням динаміту до Альфреда прийшов і достаток, він перетворився зі звичайного бізнесмена на великого промисловця.

Альфред Нобель створив промислову імперію на території Швеції і ще двох десятків країн. Серед отриманих ним понад 350 патентів – винаходи на водомір, барометр, холодильний апарат, газовий пальник, удосконалений спосіб отримання сірчаної кислоти, конструкція бойової ракети тощо.

Нобель був членом Шведської академії наук, Лондонського королівського товариства, Паризького товариства цивільних інженерів. Упсальський університет присвоїв йому звання почесного доктора філософії. Серед нагород винахідника – шведський орден Полярної зірки, французький – Почесного легіону, бразильський – орден Троянди і венесуельський – Болівара. Він був знайомий із королями і міністрами, вченими і підприємцями, художниками і письменниками.

При цьому багато хто вважав, що Нобель не вписується в образ успішного заповзятливого капіталіста.

Але в першу чергу він поважав думку своїх колег і робітників, які працювали на його підприємствах. Як роботодавець сотень робітників він виявляв буквально батьківську турботу про їхнє здоров'я і благополуччя, не бажачи, проте, встановлювати особисті контакти з будь-ким. З властивою йому прозорливістю він дійшов висновку, що робоча сила з високими моральними якостями продуктивніша, ніж грубо експлуатована маса. Це, можливо, і створило Нобелю репутацію соціаліста.

Відносини з оточуючими у Альфреда Нобеля склалися непросто через його вередливий, прискіпливий характер. Але, як це часто буває, за буркотливою, відлюдною, нелагідною видимістю ховалася уразлива, чутлива, навіть сентиментальна натура. Можливо, це було однією з причин того, що у нього не лагодилося в особистому житті, хоча про нього ходили найнеймовірніші плітки, у тому числі й роман з великою французькою актрисою Сарою Бернар. Між ним і Софі Гесс, продавщицею квіткового магазину, з якою у славнозвісного багатія зав'язалися відносини, різниця у віці становила близько 20 років. Кажали, що саме цю історію й було покладено в основу відомої п'єси Шоу "Пігмаліон". На жаль, Нобелю не вдалося чудове перетворення чарівної, але неосвіченої дівчини на зірку модних салонів, яка б відзначалася інтелектом. Він так ніколи і не одружився, у нього не було дітей і до останнього подиху він залишався дуже самотньою людиною.

Альфред був самоуком, і його надзвичайна обізнаність у різних сферах – результат виключно власної роботи.

Його комерційна і промислова діяльність не перешкодила створити найбільшу бібліотеку (з 1901 року – Нобелівська бібліотека сучасної літератури). В його бібліотеці налічувалося 15 тис. томів, серед яких Шекспір, Тургенєв, Бальзак. До того ж він сам написав значну кількість п'єс, романів і віршів, з яких утім, був опублікований лише один твір. Завжди уважно стежив за розвитком європейської літератури, вражаючи знайомих ерудицією, знанням кількох мов, немовби вони були для нього рідними. Альфред Нобель не був світською людиною, не любив міське життя, цінував самотність.

Щодо грошей... Якось одна з його служниць зібралася виходити заміж, і господар поцікавився, що їй подарувати. Дівчина не розгубилася і попросила подарувати їй стільки грошей, скільки пан Нобель заробляє за один день. Після розрахунків він вручив нареченій 40 тис. франків, чого з лишком вистачило б на все життя.

Найбільше в житті Нобель боявся двох речей: бути забутим нащадками або залишитися у їхній пам'яті винахідником руйнівної зброї. Будуючи заводи з виробництва вибухівки, Нобель був переконаний, що цим він робить внесок в укріплення миру. "Колись людство зрозуміє: воно озброєне настільки що може вмиг знищити себе, - і припинить воювати", - говорив він.

...Від виробництва динаміту, інших вибухових речовин, розробок за іншими напрямками, з прибутку підприємств Альфред Нобель накопичив значний статок. На себе він витрачав мало, оскільки вів спартанський спосіб життя, в той же час винагороджував людей, які бралися за важливі для людства справи, використовував свій капітал для зміцнення миру на Землі, жертвував на діяльність паризького відділення шведської церкви у Франції.

Альфред Нобель називав себе громадянином світу. Він був власником маєтків у різних країнах світу, будував заводи на різних континентах. "Наш дім там, де нам добре" – говорив він.

10 грудня 1896 Альфред Нобель помер на своїй віллі в Сан-Ремо (Італія) від крововиливу в мозок. Похований у Стокгольмі.

1.1. Вислови Альфреда Нобеля

- ✓ Війна - це жах з жахів, це найстрашніший злочин. Мені б хотілося винайти речовину чи машину такої руйнівної сили, щоб будь-яка війна взагалі стала б неможливою.
- ✓ У той день, коли дві армії будуть в змозі знищити одна одну в одну секунду, всі цивілізовані нації в жаху відсахнуться від війни і розформують армії.
- ✓ Є дві речі, які я ніколи не запозичую - гроші та плани.
- ✓ Я нажив незліченне багатство. Пора віддавати його людям, нащадкам.
- ✓ Головні заняття депутатів - це нескінченні патякування і вимагання хабарів.
- ✓ Якщо у мене є тисяча ідей, і тільки одна з них виявляється плідною, я задоволений.
- ✓ Єдине виправдання існування військової промисловості - це безпека народу.
- ✓ Як сумно не мати хоч одного друга, який здатний втішити, який одного разу закриє твої очі.
- ✓ Хороша репутація важливіша, ніж чиста сорочка. Сорочку можна випрати, репутацію - ніколи.

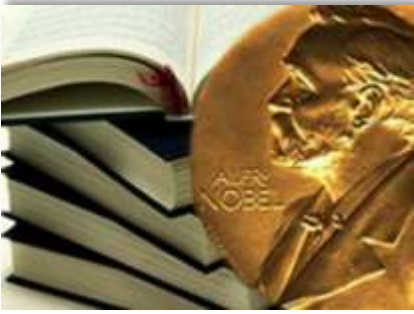

Література про Альфреда Нобеля

1. Альфред Нобель // 100 человек, которые изменили ход истории. - 2008. - № 41. - С. 2-31.
2. Альфред Нобель : 110 лет со дня смерти // Все для учителя. - 2006. - № 21. - С. 11-18.
3. Він об'єднав увесь світ // Освіта України. - 2010. - 16 листоп. - С. 8.
4. Дементьева Н. Нобелевская премия любви / Н. Дементьева // Секретные материалы. - 2015. - № 3. - С. 20-21.
5. "Динамітний король" : До 170-річчя Альфреда Нобеля // Календар знаменних і пам'ятних дат 2003. IV квартал. - К., 2004. - С. 23-29.
6. Мікульонок І. Щоб пам'ятали... : [про А. Нобеля] / І. Мікульонок // Країна знань. - 2010. - № 6. - С. 28.
7. Нобель Альфред: Полное имя - Альфред Бернхард Нобель // Очкурова О. 50 гениев, которые изменили мир. - Харьков, 2007. - С. 302-312.
8. Суворова Т. Альфред Нобель: громадянин світу / Т. Суворова // Колосок. - 2010. - № 2. - С. 16-17.
9. Чародеев Г. Этот велики чудак Альфред Нобель / Г. Чародеев // Эхо планеты. - 2010. - № 39. - С. 28-29.
10. Шершель Л. Паспорт на бессмертия / Л. Шершель // Демократична Україна. - 2013. - 18 жовт. - С. 17.
11. Шмигевський М. Від Нобелівської до абелівської премії: шлях у століття / М. В. Шмигевський // Країна знань. - 2006. - № 1. - С. 13-15.

2. Нобелівська премія та традиції вручення

Головною заслугою Альфреда Нобеля, завдяки якій його ім'я назавжди вписано в історію людства, є заснування Нобелівського фонду для щорічного присудження премій. Залишається загадкою, що наштотхнуло його на думку про створення цього Фонду.

Альфред Нобель потурбувався про те, щоб нажитий ним статок, а це 33 млн. шведських крон, або 9 млн. доларів США, і після його смерті служив прогресу і справі миру. Ось рядки з його заповіту, датованого 27 листопада 1895 року. "Я, підписався нижче, Альфред Нобель, обдумавши і вирішивши, цим оголошую мій заповіт із приводу майна, нажитого мною до моменту смерті. Все реалізоване майно, що залишається після мене, необхідно поділити таким чином: увесь мій капітал мої душеприказники повинні перевести у цінні папери, створити фонд, відсотки з якого видаватимуть у вигляді премії тим, хто впродовж попереднього року приніс найбільшу користь людству... кандидата, щоб премію отримували найбільш гідні, незалежно від того, скандинави вони чи ні".

Заповіт було відкрито в січні 1897-го, фонд засновано в 1890-му, а перша церемонія вручення Нобелівської премії пройшла в 1901 році.

Правом обрання лауреатів премії з фізики та хімії Нобель наділив Шведську королівську академію наук. Премію миру присуджує комітет із 5 осіб, призначений норвезьким парламентом. Ця обставина зумовлена тим, що до 1905 року Швеція і Норвегія були єдиною державою. Вибір лауреата, обговорення кандидатур відбувається в обстановці суворої секретності.

Протягом чотирьох років після смерті Нобеля парламенти Швеції та Норвегії, які тоді утворили міждержавний союз, узгоджували умови нагородження. 1900 року був створений Нобелівський комітет, який виплачує премії. Залишений Нобелем капітал керівництво Нобелівського фонду вклало в акції, облігації та позики, до речі такі, що найменшою мірою зазнають фінансового ризику. До середини ХХ століття суми нагород були незначними. Лише в 50-ті роки, коли уряд Швеції звільнив прибутки фонду від високих податків, це дало можливість виділяти для заохочення лауреатів значні кошти. Оскільки капітал, вкладений Нобелем, постійно знаходиться в обігу, сума премії щорік зростає.

Вручення премії почалося 1901 року. Першими лауреатами стали німецький фізик В. Рентген, голандський хімік Я. Ван-Гофф, німецький лікар Е. Адольф фон Берінг, французький поет С. Прюдом, а також швейцарський громадський діяч, засновник Міжнародного Червоного Хреста Ж. А. Дюнан і французький економіст і політик Ф. Пассі, що спільно отримали першу премію.

Нобелівські премії (за винятком премії миру та премії з економіки) вручають щороку під час урочистої церемонії в Стокгольмі (Швеція) 10 грудня – у роковини смерті А. Нобеля. За традицією, премії з фізики, хімії, медицини, літератури й економіки вручає в Концертному залі король Швеції. Кожен лауреат отримує з рук монарха золоту медаль із зображенням засновника премії

А. Нобеля, диплом і грошовий чек. Нобелівську премію миру в присутності короля Норвегії і членів королівської сім'ї того ж дня вручає в Осло голова норвезького Нобелівського комітету. Єдина з усіх шести премій – премія миру – може присуджуватися не лише окремим особам, але й організаціям.

До Першої світової війни більшість медалей отримували науковці з Європи, зокрема німці, британці та французи. Європейський континент залишався лідером від 1915 по 1940 рік. З 1941 по 1943 рік Нобелівська премія не присуджувалася. А починаючи з 1945 року й донині науковці з США отримують значно більше премій, ніж будь-хто.

Наймолодшим нобелянтом є В. Л. Брегг, який 1915 року у 25 років отримав премію з фізики. Двічі лауреатом Нобелівської премії ставали М. Складовська-Кюрі (з фізики та хімії), Л. Полінг (з хімії та премію миру), Д. Бардін (з фізики), Ф. Сенгер (з хімії). Міжнародний комітет Червоного Хреста отримував премію тричі, Комісія ООН з біженців – двічі.

За всю історію існування Нобелівської премії від неї відмовилися 6 лауреатів.

Хоча серед лауреатів Нобелівської премії поки що немає українців, Україна є батьківщиною 5-ти Нобелівських лауреатів. Це вчені і письменники, які народилися, навчалися, розпочинали свою успішну діяльність або тривалий час жили і плідно творили в Україні, але одержали Нобелівську премію як громадяни інших країн:

1908 р. – Ілля Мечников (фізіологія та медицина);

1952 р. – Зельман Ваксман (фізіологія та медицина);

1966 р. – Йосеф Шмуель Агнон (література);

1981 р. – Роалд Гофман (хімія);

1992 р. – Георгій Харпак (фізика).

Кількох українців та вихідців з України було номіновано на здобуття Нобелівської премії, але з різних причин нагороду вони не одержали.

Номінантами були І. Гаспринський, І. Франко, П. Тичина, М. Бажан, І. Багряний, У. Самчук, В. Стус, О. Гончар, В. Ющенко, М. Тишкевич. 2012 року на Нобелівську премію претендували Б. Олійник та Ю. Тимошенко.

2.1. Нобелівська вечеря

Перший Нобелівський бенкет відбувся 10 грудня 1901 року одночасно з першим врученням премії. На сьогодні бенкет проводять в Голубій залі міської ратуші. На бенкет запрошуються 1300-1400 чоловік. Форма одягу – фраки та вечірні сукні. В розробці меню приймають участь повара "Погребка ратуші" (ресторанчик при ратуші) і кулінари, які отримали звання "Повар року". У вересні три варіанти меню дегустуються членами Нобелівського комітету, які вирішують, що буде подаватися "до столу Нобеля". Завжди відомий тільки десерт – морозиво. Але до вечора 10-го грудня ніхто, крім вузького кола людей, не знає, якого сорту.

Для Нобелівського бенкета використовується сервіз і скатертини зі спеціально розробленим дизайном. У кутку кожної скатертини і серветки

витканий портрет Нобеля. Посуд ручної роботи; по краю тарілки проходить смужка з 3-х кольорів шведського ампіра – синій, зелений і золото. У такій же гамі прикрашена ніжка кришталевого фужеру. Сервіз для бенкетів був замовлений за 1,6 млн. доларів до 90-річчя Нобелівської премії у 1991 році. У сервіз входять 6750 бокалів, 9450 ножів і виделок, 9550 тарілок та ... одна чайна чашка. Остання – для принцеси Ліліани, яка не п'є кави. Чашка зберігається у спеціальній красивій коробці з дерева з монограмою принцеси. А блюдечко від чашки хтось вкрав.

Столи в залі розташовують з математичною точністю, а залу прикрашають 23000 квітів, які присилають з Сан-Ремо. Усі рухи офіціантів строго прохронометровані з точністю до секунди. Наприклад, урочисте занесення морозива займає рівно 3 хвилини з моменту появи першого офіціанта з підносом у дверях до того, як останній з них стане біля свого столика. Подача інших блюд займає 2 хвилини.

Рівно о 19 годині 10 грудня почесні гості на чолі з королем і королевою спускаються по сходах в Голубу залу, де вже сидять усі запрошені. Шведський король веде під руку нобелівську лауреатку, а якщо такої не виявляється – то дружину Нобелівського лауреата з фізики. Першим оголошується тост за Його Величність, другим – в пам'ять Альфреда Нобеля. Після цього розкривається тайна меню.

Меню друкується маленьким шрифтом на картках, які прикладаються до кожного місця, та прикрашені профілем Альфреда Нобеля в золотому тисненні. Під час усієї вечері звучить музика – запрошуються імениті музиканти. Серед них були Растропович та Магнус Ліндгрєн (2003 р.).

Банкет завершується виносом морозива, прикрашеного короною з шоколадною монограмою-вензелем "N". У 22:15 шведський король подає знак до початку танців у Золотій ратуші. У 1:30 гості розходяться.

Усі блюда з меню, починаючи з 1901 року, можна замовити в ресторані ратуші Стокгольма. Коштує такий обід близько 200 доларів. Щорічно замовляють 20 тис. відвідувачів. Традиційно найбільшою популярністю користується меню останнього нобелівського банкету.

2.2. Нобелівський концерт

Нобелівський концерт – один з головних моментів нобелівського тижня, який не поступається важливості вручення премії та нобелівській вечері і вважається головною музичною подією року скандинавських країн. У ньому приймають участь видатні класичні музиканти сучасності.

Підготовка до цього заходу починається за декілька місяців. Час проведення свята – перша половина грудня. Свято проводиться в Стокгольмі (окрім вручення премії миру).

Експертом Нобелівського концерту є знаменитий скрипаль та музикознавець російського походження Михайло Казиник.

Нобелівський концерт транслюють по декільком міжнародним каналам 31 грудня кожного року.

2.3. Хто і як витрачав свою "нобелівку"

Лауреат премії за 1990 р. Президент СРСР М. Горбачов чесно перерахував отримані гроші в бюджет держави. Усі кошти були витрачені на будівництво лікарень Росії, України, Білорусі.

Нобелівську премію (1965) М. Шолохов витратив на те, щоб побачити світ. "На автомобілі ми проїхали усю Англію, Францію і Італію", - згадує донька Світлана.

Також поступив зі своєю нагородою і фізик Олександр Прохоров, лауреат 1964 року.

Свою премію за 1982 рік письменник Габріель Гарсія Маркес вклав у видавництво журналу, який і сьогодні виходить у Колумбії та Мексиці.

А письменник О. Солженіцин, лауреат 1970 р., на нобелівські гроші купив садибу в штаті Вермонт. Журналісти, які були в гостях у лауреата, розповідали, що у Солженіциних було 2 будинки – один для проживання, де мешкали друга дружина письменника, теща та три сини, другий – робочий, де жив і працював сам Олександр Ісаєвич.

Академік Віталій Гінзбург на питання про те, як потратив гроші, пожалувався плечима: "Дружині віддав. У мене дружина має перше слово в сім'ї, вона і розпорядилася коштами".

Відомий російський письменник Іван Бунін, отримавший у 1933 році премію з літератури, - розтринькав. Поетеса Зінаїда Шаховська у своїх спогадах писала: "При малій долі практичності премії мало вистачити до кінця днів. Але Бунін не купив ні квартири, ні будинку... Повернувшись до Франції, Іван Олексійович... не рахуючи грошей, почав влаштовувати бенкети, роздавати "допомогу" емігрантам і залишився ні з чим".

Шляхетний приклад подав фізіолог Іван Павлов – перший російський лауреат (1904). На нобелівські гроші Павлов створив Інститут фізіології (директором якого він був до 1936 року).

Потім мікробіолог Ілля Мечников (1908) віддав премію на розвиток Інституту Пастера у Парижі.

Його приклад наслідував і мікробіолог Андре Мішель Львов (1965). Цій традиції залишився вірним і Жорен Алфьоров (лауреат премії з фізики 2000 р.). Він заснував на преміальні кошти Фонд підтримки освіти та науки при фізико-технічному інституті імені А. Іоффе.

Література про Нобелівську премію

1. Гетьман О. З історії найпрестижнішої премії / О. Гетьман // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2013. - № 12. - С. 2-5.
2. Докучаев Д. Нобелевская премия: дебет без кредита / Д. Докучаев // Эхо планеты. - 2012. - № 39. - С. 26-30.
3. Кіндрась К. За лаштунками Нобеля : [про Нобелівські премії маловідомі факти] / К. Кіндрась // Шкільна бібліотека. - 2011. - № 11. - С. 29.

4. Літературні премії світу // Шкільна бібліотека. - 2011. - № 10. - С. 119-124.
5. Медведева Л. Динамитная премия / Л. Медведева // Открытия и гипотезы. - 2012. - № 11. - С. 2-5.
6. Нобелевская премия и с чем ее едят // Шкільна бібліотека. - 2009. - № 10. - С. 12-13.
7. "Прибутки від динаміту" розділили порівну : [нобелівський тиждень назвав лауреатів найпрестижнішої премії в 2011 році] // Урядовий кур'єр. - 2011. - 13 жовт. - С. 19.
8. Скляренко В. Нобелівська премія / В. Скляренко // Історія для допитливих. - 2012. - № 10. - С. 32-35.

3. Лауреати Нобелівської премії 2004-2014 рр.

3.1. Ельфріде Єлінек

1946 р. н.

Премія 2004 року

У 2004 році лауреатом Нобелівської премії стала письменниця, поетеса, перекладачка, драматург та кіносценаристка Ельфріде Єлінек. За 103 роки існування Нобелівської премії з літератури були відзначені лише дев'ятеро жінок.

Офіційне обґрунтування вибору лауреата звучить так: "За музичну симфонію голосів, що звучить у її романах і п'єсах, у яких вона з видатною мовною майстерністю викриває абсурдне кліше нашого суспільства та їхню поневолюючу владу". На звістку про те, що вона відзначена Нобелівською премією з літератури Єлінек відреагувала словами: "Мені як особистості не подобається бути на очах у публіки. Я сподіваюся, що ця нагорода не буде коштувати мені занадто багато. Гроші мені дуже знадобляться, оскільки з ними людина може жити безтурботно. Але я не в тій психічній формі, щоб витримати таку церемонію. На жаль я страждаю від соціальної "фобії".

Ельфріде Єлінек народилася у місті Мюрццушляг, що у Штирії. Її батькові чесько-єврейського походження вдалося уникнути переслідувань під час Другої світової війни, оскільки він працював на стратегічно важливих хімічних підприємствах. Кілька десятків інших членів родини стали жертвами Голокосту. Її мати, яка жила в родині письменниці навіть коли та подорослішала, походила з колись процвітаючої віденської родини. Сама Єлінек вважає, що вона дитиною постраждала від занадто обмежувальної освіти у католицькій школі при монастирі у Відні. Її мати планувала кар'єру доньки як музичного вундеркінда, тому з раннього віку майбутня письменниця

навчалася у класах фортепіано, органу, скрипки, гітари та альту. Єлінек продовжила музичну освіту у Віденській консерваторії, яку вона закінчила як органіст. Також вона вивчала історію мистецтва та драми у Віденському університеті. Дівчина так боялася не виправдати сподівання матері, що в 19 років впала в глибоку депресію та потрапила до психіатричного закладу. Тому навчання вона змушена була покинути. А її захоплення літературою було своєрідним бунтом проти диктату матері.

Єлінек почала писати вірші у ранньому віці. Літературний дебют письменниці відбувся у 1967 році зі збірки "Тіні Лізи" (нім. "Lisas Schatten."). Після появи збірки вона пройшла через чергові життєві університети, які сприяли формуванню її творчої особистості.

Коли у 1968 році Європою прокотилася хвиля студентських заворушень, то Ельфріде стала активною учасницею молодіжних рухів. Цей свій революційний досвід вона виклала у сатиричному романі "Всі ми бовдури, бейбі!" (1970).

Незважаючи на комерційний успіх її творів в Австрії та схвальні відгуки критики, Єлінек впродовж 70-х та 80-х років залишалась дуже суперечливою фігурою на австрійському горизонті. Ліві переконання Ельфріде привели її в лави Австрійської комуністичної партії, членом якої вона залишалась до 1991 року.

Кульмінацією критичного ставлення до своєї батьківщини став роман "Діти мерців", в якому Австрія зображена "царством смерті". Деякі книгарні Австрії відмовилися продавати її книжки, а одна з газет узагалі назвала її "лівою фашисткою".

Єлінек доволі швидко зайняла позицію одного з провідних літераторів країни. І кожен новий її роман незмінно викликав бурхливу полеміку в суспільстві. Ельфріде Єлінек звинувачували в тому, що її романи мають порнографічний характер. Ці звинувачення сягнули свого апогею в австрійських ЗМІ після появи друком 1975 року роману "Коханки", напівбіографічного роману "Піаністка" (1983) та роману "Жага" (1998).

Сюжет "Піаністки" відомий навіть тим, хто ніколи не тримав у руках до нього сценарій, за яким так само суперечливий австрійський кінорежисер Міхаель Ханеке у 2001 році зняв однойменний фільм. Ця стрічка здобула головну нагороду Канського кінофестивалю у 2001 році.

В останні роки письменниця дещо поделікатнішала, і найбільш фундаментальними темами її останніх романів, зокрема "Жадоба" (1999), надалі залишається нездатність жінки жити щасливо і повнокровно у здомінованому чоловіками світі, коли і в наші часи ставлення до жінки визначається стереотипами з попередніх століть.

Радикалізм Єлінек проглядається не лише в її романах, але й п'єсах. Перша "Що сталося після того, як Нора залишила свого чоловіка" з'явилася ще в 1979 році. А остання отримала в Австрії "крижаний" прийом критики, публіка відреагувала на неї свистом, обуреними вигуками та залишенням зали. Мова йшла про написану п'єсу "Бембіленд", яка є прямою і неприхованою атакою на Сполучені Штати за їхню інтервенцію до Іраку. Можливо, що саме завдяки цій

п'єси Нобелівський комітет, частина членів якого також поділяла антибушівські настрої, і схилився до кандидатури Єлінек.

П'єси Єлінек часто були політичними коментарями на нагальні події 2000 року.

Хоча письменниця вважає, що двома головними рушійними силами як у суспільстві, так і у відносинах між чоловіком та жінкою є сила та агресивність, але вона як палка шанувальниця Бертольда Брехта часто надає своїм п'єсам водевільного забарвлення. Такі елементи присутні в її п'єсах: "Клара Ш" (1982), "Пристрасть, або "Проїзд відкритий" (1986), "Хмари. Дім" (1988), "Спортивна п'єса" (1988) та "Він як не він" (2000).

Цей водевільно-хуліганський наліт помітний і в прозових творах. Назва ще одного її відомого роману "Чудові, чудові часи" (1990) є глибоко іронічною, оскільки в ньому розповідається про п'ятьох молодих людей, як у повоєнному Відні вдаються до безцільних актів жорстокості.

Сама ж Єлінек охарактеризувала свою творчість наступними словами: "Моє письменництво обмежене описами в аналітичній та полемічній способи жаху нашої дійсності". Отже, мабуть, тому частина літературного середовища сприйняла Нобелівську премію для Єлінек як почесність, а інша – як ляпас для Австрії.

Література про Ельфріде Єлінек

1. "Ми бачимо неймовірну сміливість українців" : [Ельфріде Єлінек підтримала Євромайдан] // День. - 2013. - 13-14 груд. - С. 24.
2. Нобелівська премія в галузі літератури - австрійської письменниці : [Ельфріда Єлінек] // Всесвіт. - 2004. - № 11-12. - С. 181.
3. Цедрак Я. Вісім фактів із життя Ельфріди Єлінек: нобелівка - 2004 / Я. Цедрак // Дніпро. - 2014. - № 6. - С. 118-122.
4. Шведська Академія вибирає австрійку Ельфріду Єлінек // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2010. - № 2. - С. 33.
5. Штейнбук Ф. Мазок - Єлінек: тілесно-міметична топологія кореляту сексуальності, або літературно-збочена колізія складної простоти / Ф. Штейнбук // Слово і час. - 2013. - № 3. - С. 64-72.

3.2. Гарольд Пінтер (1930-2008)

Премія 2005 року

Гарольд Пінтер є людиною-оркестром. Драматург, поет, актор, кіносценарист, кінокритик, театральний режисер, політичний активіст та памфлетист, він незмінно активний починаючи десь з 1957 року як в Англії так і в Європі.

Народився Гарольд Пінтер 10 жовтня 1930 року в північно-східній частині Лондона і був єдиною дитиною в родині єврейського шевця, вихідця з Португалії.

Під час навчання у школі він потрапив у групу інтелектуально розвинених, енергійних однокласників та викладачів, які захоплювалися театром та поділяли антифашистські погляди.

Після закінчення школи Пінтер вступив у Королівську академію драматичного мистецтва, але не почувався щасливим у цьому престижному закладі й залишив його. Він відмовився від служби в армії, за що 1949 року був двічі засуджений до сплати штрафів. Саме тоді розпочали формуватися його ліві політичні переконання, про які він заявляв у своїх п'єсах.

Його акторська кар'єра розпочалася 1951 року в Ірландії у театральній трупі, здійснював постановки класичного репертуару, передусім п'єс Шекспіра.

Продовжував свою акторську кар'єру під сценічним псевдонімом Девід Барон у різних театральних колективах.

Утім наприкінці 50-х років про нього все голосніше стали говорити як про талановитого драматурга. Першу п'єсу молодого автора "Кімната" поставили у травні 1957 р. студенти факультету драми "Брістольського університету".

Добре відома театрам на цей час вистава Пінтера "Вечірка на день народження" протрималася на сцені Ліричного театру в Лондоні лише один тиждень, а потім її зняли з репертуару через нищівні рецензії у пресі.

Прем'єрна постановка третьої п'єси драматурга відбулася в Німеччині. А п'єса "Охоронець" (1959) вже з тріумфом пройшла на лондонських сценах.

На початку 60-х років Пінтер мав репутацію одного з кращих британських драматургів. У цей же час він вперше заявив про себе також як успішний театральний режисер, актор, поет та блискучий полеміст. Пінтеру приписують винахід нового драматичного стилю, який відомий під назвою "комедія загрози".

Загалом Пінтер написав 32 п'єси. Театральні критики поділяють його кар'єру на три великі періоди:

- ранній (60-ті роки);
- більш критичний та саркастичний (70-ті роки);

- більш ліричний, останній (80-90-ті роки).

Критики визначають, що Пінтер вміє неперевершено сприймати, аналізувати та переробляти на вжиток у своїх творах буденну людську балаканину, яку він підносить до поетичних висот.

Він демонструє нездатність людей порозумітися через надмір базікання, сказати одне одному найголовніше. З іншого боку, він вкладає ніби в банальні речення своїх героїв глибинні значення. Доказом його таланту є те, що він спроможний показувати людям дуже складні речі у дуже простій формі.

Пінтер є єдиним британським драматургом, вистави якого не сходять із британських та світових театральних сцен останні 50 років і не будуть сходити впродовж наступних 100.

Пінтер неодноразово з'являвся на кіноекрані як актор. Він також написав 24 кіносценарії, 17 з яких екранізовані. Вже у першому фільмі за сценарієм Пінтера "Слуга" простежувалися цілком виразні політичні мотиви. Політика та міжлюдські конфлікти в умовах класового суспільства були провідними мотивами в кращих його кінопробах: "Нещасний випадок", "Спека дня", "Комфорт чужинців", "Залишки дня", "Посередник".

Для Пінтера політика є невіддільною частиною його життя та праці. Ще у 70-х роках Пінтер друкує низку статей на захист людських прав. У 1985 році він разом з американським драматургом Артуром Міллером відбуває в Туреччину та зустрічається з жертвами політичних репресій і курдами, яких турки намагалися позбавити їхньої рідної мови. Результатом цієї поїздки стає п'єса "Гірська мова". Свого часу Пінтер різко виступав проти міжнародної ізоляції Куби, гостро засуджував американсько-британські бомбардування Югославії 1999 року, інтервенцію НАТО до Косова. Він у різкій формі засуджував інтервенцію до Афганістану і окупацію Іраку США та діяльність президента Джорджа Буша. Результатом цього виходить збірник віршів "Війна", який засуджував агресію в Іраку.

Нобелівська премія з літератури є вінцем письменницької діяльності Пінтера. У себе на батьківщині він ще 1966 року нагороджений Орденом Британської Імперії, а королева Єлизавета II надала йому лицарський титул, від якого Гарольд Пінтер відмовився. Він номінувався на "Оскара" за сценарій відомої нашим шанувальникам кінострічки "Жінка французького лейтенанта" (1981).

Присудження Гарольду Пінтеру премії більшість його колег зустріли з ентузіазмом. "Він це заслужив. Як письменник Гарольд вже більш півстоліття йде своїм шляхом", - відмічав драматург Том Стоппард. А актор і режисер Алан Айкберн сказав: "...що більш видатну особистість для нагородження престижною премією просто було неможливо знайти".

Є, звичайно, і супротивники, але коли в таких випадках думки були єдиними? Як би там не було, експерти сходяться в одному: постать Гарольда Пінтера надзвичайно поважна в сучасній драматургії і уявити театр без нього сьогодні просто неможливо.

Література про Гарольда Пінтера

1. Гарольд Пінтер (нар. 1930 р.) // Історія новітньої зарубіжної літератури. – К., 2008. - С. 52-54.
2. Гарольд Пінтер -- Нобелівський лауреат 2005 // Зарубіжна література. - 2005. - № 46. - С. 1-2.
3. Дарунок до ювілею англійському драматургу Гарольду Пінтеру // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2010. - № 2. - С. 33.
4. Штутіна Ю. Гарольд Пінтер - поет і громадянини / Ю. Штутіна // Всесвіт. - 2009. - № 1-2. - С. 117-119.

3.3. Орхан Памук

1952 р. н.

Премія 2006 року

У 2006 році, у 54 роки, Орхан Памук став одним із наймолодших лауреатів Нобелівської премії з літератури та першим турецьким письменником, який здобув Нобелівську премію. За визначенням Нобелівського комітету, Орхан Памук – письменник, "який під час пошуків меланхолійної душі свого рідного міста відкрив нові символи зіткнення та сплетіння культур".

Народився Орхан Памук 7 червня 1952 року в Стамбулі, у заможній буржуазній сім'ї. Його дідусь був інженером, батько Орхана пішов слідами батька й сам хлопець також повинен був освоїти цю професію. Адже, за традицією, усі хлопчики з хороших стамбульських родин повинні були служити своїй країні інженерами, архітекторами чи бізнесменами. Але у своїй

"технічній" родині Памук був білою вороною – він захоплювався мистецтвом і мріяв стати художником.. Згодом ці мрії знайдуть своє відображення у творах.

У дитинстві малий Орхан отримує нагоду познайомитися з традиціями та цінностями Заходу під час навчання в приватному англomовному коледжі "Роберт". Уже тоді несумісні, як вважає більшість людей, Сходу й Заходу в його свідомості гармонійно поєднуються.

Художник? Архітектор? Письменник? Батьки обирають для Орхана професію архітектора, тож він починає навчання в Стамбульському технічному університеті. Під час навчання дуже багато читає й через три роки остаточно залишає архітектуру. Наступним етапом його життя стане навчання на факультеті журналістики. Проте журналістом він так ніколи й не працюватиме, а пізніше зізнається, що навчався у ВНЗ, лише щоб відстрочити армію.

У 23 роки Орхан Памук приймає остаточне рішення стати письменником. Згодом, уже відомий і популярний, він згадає: "Я замкнувся в спальні на вісім років. Я був самотником, диваком. Люди вважали мене невдахою". Вісім років молодий романіст тяжко працюватиме, обмежуючи себе в усьому. Однак урешті-решт його перша книга "Джевдет бей і його сини" вийде друком у 1982 році. Широко відомою за межами Туреччини вона не стане, але здобуде письменнику декілька нагород: у 1979 році – перший приз від Milliyet Press і в 1983 – нагороду імені Орхана Кемалала.

За свої перші роботи Памук здобув чимало нагород, але справжня популярність прийшла до нього лише в 1990 році з виходом друком роману "Чорна книга". Цей твір викликав фурор серед турецьких читачів. У ньому Памук порушує тему особистості. Основна сюжетна лінія роману переплітається з розповідями про історію Туреччини часів Османської імперії. Окрім того, цей роман має автобіографічні мотиви.

Наступний роман "Мене звати Червоний" здивував його матір і вона сказала "мабуть, найбільший комплімент для будь-якого письменника", що "книга розумніша, ніж він сам". А батьки зазвичай не так легко визнають подібне. Цей роман було перекладено англійською мовою, а згодом іще двадцятьма мовами світу й здобув Міжнародну дублінську премію ІМРАС – одну з найпрестижніших світових премій (між іншим, сума винагороди становить сто тисяч євро).

Творчість Орхана Памука – дивна загадка: він письменник-постмодерніст, який застосовує прийоми європейського роману, досліджуючи культуру своєї країни. У книгах він порушує тему зустрічі східної та західної культур, релігійної традиції та модерного мислення, минулого та сучасності. Його твори нетипові ні для Заходу ні для Сходу, вони немов своєрідний синтез західного мислення та східної традиції. Це поєднання надає його романам яскравості та неординарності. У Нобелівській лекції Памук порівняв письменників із будівничими, для яких будівельним матеріалом є слова. Отже, певною мірою родинній традиції він усе-таки залишився вірним...

У творах Орхана Памука Стамбул стає центром Всесвіту. В одному зі своїх творів він пише: "Доля Стамбула – це моя доля. Я відданий цьому місту, тому що воно зробило мене тим, ким я є".

За іронією долі, зараз письменник живе в США, адже на Батьківщині йому погрожували через резонансну справу 2005 року. Справа була пов'язана з обвинуваченням в образі турецької ідентичності через гостру заяву письменника про порушення прав та вбивства вірменів і курдів на теренах Туреччини.

Тож новина про те, що Орхан Памук здобув Нобелівську премію з літератури, поділила турецьке суспільство на два табори – той, який захоплювався Памуком і відчував гордість за те, що він став першим турецьким письменником – лауреатом премії, і той, який ще більше зненавидів митця, вважаючи, що премію йому дали з політичних причин, за те, що він ображає свою країну й "танцює під дудку Заходу".

Сам Памук вважає присудження йому Нобелівської премії з літератури великою честю для себе та світовим визнанням турецької літератури.

Отже, Орхан Памук – людина Сходу й Заходу, письменник, який любить Томаса Манна й Набокова, лауреат шістнадцяти літературних нагород як у Туреччині, так і в Європі та США, "письменник, чиї книжки розумніші за нього". Чи насправді його твори заслуговують на світове визнання?

Література про Орхана Памука

1. Бульвінська О. Орхан Памук: зіткнення цивілізацій чи міст між Сходом і Заходом / О. Бульвінська // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2010. - № 2. - С. 34-38.
2. Майборода Г. Нобелівські премії : Порядок присвоєння. Про кандидатів на Нобелівську премію 2007 року / Г. Майборода // Чумацький шлях. - 2007. - № 2. - С. 6-8.
3. Памук О. Батькова Валіза : урочиста промова під час нагородження Нобелівською премією 10.12.2006 року / Орхан Памук // Всесвіт. - 2007. - № 5-6. - С. 163-169.

4. Репенкова М. Батькова Валіза: урочиста промова під час нагородження Нобелівською премією 10.12.2006 року / Орхан Памук // Всесвіт. - 2007. - № 5-6. - С. 163-169.
5. Торос Я. Нобелівська премія. Література. 2006. Терни й зірки Орхама Памука: поєднання Сходу й Заходу / Я. Торос // Дніпро. - 2009. - № 6. - С. 162-164.
6. Шкляр Л. Орхан Памук / Л. Шкляр // Зарубіжна література. - 2007. - № 14. - С. 23-24.
7. Якушко Л. Образ міста в романі Орхана Памука "Стамбул: спогади та місто" / Л. Якушко // Світова література. Шкільний світ. - 2015. - № 15-16 (серп.). - С. 57-67.

3.4. Доріс Лессінг (1919-2013)

Премія 2007 року

У 2007 році преса найактивніше обговорювала імена американського прозаїка Філіпа Рота, італійського письменника Клаудіо Магріса, австралійського поета Леса Мюррея, французького романіста Мілана Кундери та кількох літераторів світу як наймовірніших лауреатів Нобелівської премії з літератури. Справжньою несподіванкою стало рішення Нобелівського комітету нагородити премією британську письменницю Доріс Лессінг. Сюрпризом це було й для неї. Її ім'я неодноразово було в списку п'яти, але премію вона так і не отримувала. Лессінг каже, що одного разу на прийомі у Швеції вона опинилася поряд із "маленьким сірим хлопцем із Нобелівського комітету", який сказав їй: "Ви ніколи не здобудете Нобелівської премії. Ви нам не подобаєтеся".

Та все ж у 2007-му, у **88 років стала найстаршим лауреатом Нобелівської премії з літератури та одинадцятю жінкою**, яка здобула цю нагороду.

Нобелівську премію Доріс Лессінг отримала як "та оспівувачка жіночого досвіду, яка зі скептизмом, пристрастю й силою передбачення досліджувала розділену цивілізацію"

Новину Доріс Лессінг отримала від журналістів, які юрбилися біля дверей її будинку, коли вона зі своїм сином поверталася з крамниці. У відповідь на повідомлення про те, що вона отримала Нобелівську премію з літератури, Доріс Лессінг, глибоко зітхаючи, промовила: "О Ісусе". На запитання журналістів, що вона відчуває, письменниця спокійно відповіла: "Я виграла всі премії в Європі, це як... роял флеш".

Народилася Доріс Лессінг 22 жовтня 1919 року в Керманшасі, Персія (сучасний Іран), у родині британців. Вона описує своє життя "неоднорідну суміш моря болю та краплі задоволення". Її життя на фермі не було солодким. Сім'я жила в хатині, зліпленій із глини та накритій солом'яним дахом, і всім доводилося тяжко працювати. Окрім того, дуже складними були стосунки дівчинки з матір'ю. Письменниця каже: "Ми ненавиділи одна одну". Дівчинка не раз тікала з дому чи то, краще сказати, від матері. Вона намагалась уникнути постійних сварок, та все ж змушена була повертатися.

Мати Доріс Лессінг була одержима бажанням виростити "правильну" доньку, тому запровадила вдома цілу систему суворих правил і віддала Доріс до школи при жіночому домініканському монастирі. Пізніше дівчинка навчалася в жіночій школі-інтернаті при римо-католицькому монастирі в Солсбері (нині Хараре, столиця Зімбабве). У 14 років Доріс приїхала додому на канікули. До школи вона більше не повернулася й на цьому закінчила своє формальне навчання.

Та, незважаючи на відсутність вищої освіти, Доріс Лессінг стала людиною високого інтелекту та непересічного таланту. У дитинстві вона читала книги, які її мама замовляла з Лондона. Доріс захоплювалася творами Діккенса, Скотта, Стівенсона, Кіплінга, пізніше відкриває для себе Стендаля, Толстого й Достоевського. Книги були її єдиною розрадою – її друзями, її вчителями та втечею від жорстокої реальності.

Уже дорослою, Д. Лессінг стверджує: у тому, що вона не має освіти, вбачає лише позитив, оскільки їй не встигли насадити європоцентричне сприйняття світу. Вона читала про те, що її цікавило, і розвивала власне бачення та ставлення до світу.

У 1995 році Доріс Лессінг отримує почесний учений ступінь Гарвардського університету.

У 15 років Доріс залишає батьківський дім і йде працювати нянею. Уже в такому ранньому віці дівчинка захоплюється читанням політичних і соціологічних книг. І в цей час починає писати оповідання й навіть продає два до південно-африканських журналів.

У 1937 році вона переїжджає до Солсбері, де працює телефоністкою, а згодом і журналісткою. Перший шлюб Доріс був невдалий – і вона залишає сім'ю. Пізніше вона казала, що якби не залишила того життя, то обов'язково спилася б або збожеволіла.

Невдовзі Доріс захоплюється комунізмом і бере активну участь у діяльності комуністичної організації "Лівий книжковий клуб".

Доріс Лессінг неодноразово зазначала, що "шлюб не був одним із її талантів". Та, безперечно, її талантом став письменницький хист. У 1949 році вона зі своїм сином від другого шлюбу Пітером переїжджає в Лондон і вже наступного року видає свій перший роман "Трава співає", який мав неймовірний успіх і приніс їй славу та визнання.

Література про Доріс Лессінг

1. Боровський О. Письменницею її зробило нещасливе дитинство / О. Боровський // Україна молода. - 2013. - 19 листоп. - С. 12.
2. Доріс Лессінг - новий нобелівський лауреат : [з літератури 2007 р. Британська письменниця] // Літературна Україна. - 2007. - 25 жовт. - С. 8.
3. Красюк В. Вони пишуть вічним пером : усний журнал, присвячений письменницям-лауреаткам Нобелівської премії / В. Красюк // Зарубіжна література. - 2012. - груд. (№ 23). - С. 29-40.
4. Літературний Нобель 2007: і знову Британія! // Всесвіт. - 2007. - № 11-12. - С. 139-140.
5. Лауреат Нобелівської премії з літератури 2007 р. // Зарубіжна література. - 2007. - № 41-43. - С. 2.
6. Порошков Д. Успіх британської письменниці : [Д. Лессінг] / Д. Порошков // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2008. - № 1. - С. 40.
7. Порошков Д. Успіх британської письменниці : [Доріс Лессінг] / Д. Порошков // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2010. - № 2. - С. 39.
8. Торос Я. Нобелівська премія. Література. 2007 / Я. Торос // Дніпро. - 2009. - № 5. - С. 159-162.
9. Шпиталь А. Доріс Лессінг / А. Шпиталь // Слово і час. - 2009. - № 10. - С. 22-25.

3.5. Жан Марі Гюстав Ле Клезіо

1940 р. н.

Премія 2008 року

Ім'я нобелівського лауреата в літературі – це подія, якої з нетерпінням чекають мільйони шанувальників художнього слова в усьому світі. І завжди, чим ближче наближається судний день, тим більше виникає суперечностей і переконань, що нарешті цього року доля усміхнеться письменникові саме твоєї країни.

Дехто схилився до того, що вже давненько не було нобелівського лауреата в США, а на противагу їм лунали голоси з Росії, що оскільки в 2009 році ця культура втратила нобелівського лауреата Олександра Солженіцина, то можна звернути увагу і в північний бік. Одне слово, з цього протистояння між Сходом і Заходом переможцем вийшла Франція, адже нобелівський комітет вирішив долучити до своїх лав видатного французького майстра слова Жана-Марі Гюстава Ле Клезіо. Здається, рішення комітету задовольнило якщо не

всіх, то принаймні майже всіх, адже премію здобув справді видатний класик, який уже багато років стояв у черзі до Нобеля.

Жан-Марі Гюстав Ле Клезіо, без перебільшення, - класик сучасної французької літератури, якого можна порівняти з Е. Золя чи В. Гюго для ХІХ століття. Ле Клезіо вже у 23 роки було визнано гідним премії Ренодо (1964), найавторитетнішої після Гонкурівської, за його перший роман "Протокол". Блискучий стиліст, Ле Клезіо опублікував понад 30 книг – романів, збірок новел, перекладів мексиканських міфів. Він – автор широковідомої (завдяки екранізації) історії життя й кохання незрівнянної мексиканської художниці Фріди Кало (роман "Фріда й Дієго", 1993 рік).

Нобелівський комітет назвав Ле Клезіо "автором нових відправних оповідних ліній, поетичних пригод почуттєвого екстазу, дослідником людяності за межами досвіду цивілізації".

Народився Ле Клезіо 1940 року в Ніцці на півдні Франції. Батько – англійський хірург, мати – французка. Батько незабаром полишає батьківщину та їде працювати в Нігерію. Візит до батька вперше зіштовхує молодого Ле Клезіо з Африкою. Потім він довгий час мешкає в Мексиці, в одному з індійських племен, про яке буде багато писати, і в Новій Мексиці, тобто на півдні США, у місті Альбукер, де Ле Клезіо кілька років викладав у тамтешньому університеті. Познайомився він і з Таїландом. Улюблені письменники нобелівського лауреата – не французи, а англійці – Стівенсон, Джеймс Джойс. Творчість Ле Клезіо – поєднання цих двох ніби зовсім різних елементів: з одного боку, тяжіння до пригод, а з іншого – вишуканість і орнаментальність прози. Письменник надзвичайно багато подорожував Південною Америкою, Південно-Східною Азією й Африкою, де знаходив сюжети для нових текстів. У різні роки він жив у Таїланді, США, Японії, Нігерії, на острові Маврикій.

З 1963 до 1975 рр. Ле Клезіо розробляє у своїй художній лабораторії теми божевілля, мови письма. Публічний образ Ле Клезіо в цей час складався з рис новатора й бунтаря.

З кінця 1970-х років стиль Ле Клезіо кардинально змінюється. Він залишає формалістичні експерименти, і настрій його романів стає м'якшим: письменник торкається у своїх книгах загальнозначущих тем дитинства, юності, подорожей, залучаючи дедалі ширше коло читачів. 1980 року Ле Клезіо стає першим лауреатом щойно заснованої премії Поля Морана. В 1994 році опитування журналу *Lire* показало, що 13% читачів вважають його найвизначнішим французьким письменником сучасності.

Література про Ле Клезіо

1. Андрусяк І. Нобель для "нескандалного класика" / І. Андрусяк // Літературна Україна. - 2008. - 23 жовт. - С. 5.
2. Гамада Р. "Хлопчик, який хотів бачити море..." : нобелівський лауреат 2008 року - французький письменник і філософ Жан-Марі Гюстав Ле Клезіо / Р. Гамада // Всесвіт. - 2008. - № 11-12. - С. 161-162.
3. Гордієнко К. Неймовірні мандри "письменника-еколога" нашого часу / К. Гордієнко // Дніпро. - 2014. - № 5. - С. 118-119.
4. Кобчинська О. У лісі парадоксів : [о Ж.-М. Г. Ле Клезіо] / О. Кобчинська // Всесвіт. - 2010. - № 3-4. - С. 201-210.
5. Швень Л. Жан-Марі Ле Клезіо - людина без адреси / Л. Швень // Світова література. Шкільний світ. - 2015. - № 7-8. - С. 15-16.

3.6. Герта Мюллер

1953 р. н.

Премія 2009 року

Німецька письменниця Герта Мюллер народилася 17 серпня 1953 року в селі, що розташоване на тій частині Баната, яка входить до складу Румунії. У дитинстві Герта Мюллер розмовляла виключно німецькою мовою. Це уможлиблювалося тим, що німецькомовні громади в Румунії вели практично ізольований спосіб життя і мали власні дитячі садки, школи, пресу, телебачення, які, втім, відрізнялися ідеологізованістю. Румунська мова, за словами письменниці, викладалася у школі 2-3 години на тиждень, а учителі не надто добре володіли нею.

Герта Мюллер закінчила університет, ставши спеціалістом із румунської та німецької літератур. 1976 року вона влаштувалася на машинобудівному заводі перекладачем. 1979 року через відмову співпрацювати з таємною поліцією Герта Мюллер втратила посаду перекладача. Після цього вона працює вихователкою в дитячому садку та практикує приватні уроки німецької мови.

1987 року разом із чоловіком вона переїжджає до ФРН і оселяється у Західному Берліні. Живучи в Німеччині, Герта Мюллер наполегливо пише, систематично випускає книжки, часто виступає з лекціями в університетах ФРН, США, веде активну громадську діяльність.

Писати Герта Мюллер одразу почала німецькою мовою. 1982 року в Бухаресті виходить друком перша її книжка – збірка короткої прози "Низовини", що зазнала суттєвих цензурних втручань. За два роки у ФРН цю книжку було надруковано повним обсягом і відзначено низкою премій. 1984 року вона опублікувала збірку наступних оповідань – "Обтяжливе танго".

У Німеччині друкуються нові її книжки: збірка оповідань "Босоногий лютий", повість "Диявол знаходиться у дзеркалі", збірки есеїв "Голод і шовк", "Король кланяється і вбиває", романи "Лисиця була тоді вже мисливцем", "У серці звір", "Сьогодні я не бажаю зустрічі з собою", "Жінка живе в жмутку волосся" тощо.

В основі есейних, прозових, поетичних текстів Герти Мюллер – утвердження культу духовно незалежної особистості. Основним матеріалом її текстів слугує особистий досвід – враження дитинства, підліткових і молодих років. За своєю природою Герта Мюллер – художник тонких душевних поривань. Тексти письменниці завжди особистісні й ґрунтуються не реальних фактах, проте зовсім не обов'язково, щоб усі художньо поінтерпретовані факти відбувалися саме із нею. Опри явлені в романах реалії нерідко відбувалися з іншими людьми, проте все одно ці реалії передавали, виражали образно-настроєві обертони самої письменниці.

Герта Мюллер – пронизливо семантична письменниця, яка завжди відзначалася вираженими соціумними запитами й зацікавленостями, що зазвичай підтримується Нобелівський комітетом і могло бути потрактовано як принесення "найбільшої користі людству". Більше того, в романах та есеях вона постає інтелектуалкою із гострим соціополітичним зором, яка позиціонує себе як послідовну опонентку диктаторським режимам і протистоїть тоталітарним доктринам, що також неодноразово враховувалося Нобелівським комітетом, який узагалі є надзвичайно чутливим до такої проблематики.

Її книжки перекладалися різними європейськими мовами, в тому числі й шведською, що є знаковим для Нобелівського комітету. У Швеції – на цій обставині доцільно наголосили окремо – перекладено усі її книжки, і Герта Мюллер регулярно відвідує цю країну в рамках різноманітних зустрічей. А збірка есеїв "Король кланяється і вбиває" у Швеції потрапила до переліку десяти найкращих книжок, що написали жінки за останній час. Окрім цього, її твори перекладалися китайською, японською і турецькою мовами.

Якщо ж до цього додати, що Герта Мюллер систематично виступає у Європі на літературно-наукових акціях і книжкових форумах, збрала доволі представницьку колекцію – понад двадцять різноманітних літературних премій і нагород, то формулювання Нобелівського комітету, за яким вона "із зосередженістю в поезії та ширістю в прозі змальовує життя знедолених", цілком характерологічно виражає сутність її діяльної природи і концептуальної творчості. Як, утім, виражає й те, що без соціополітичного чинника у визначенні Нобелівського лауреата цього разу не обійшлося також.

Література про Герту Мюллера

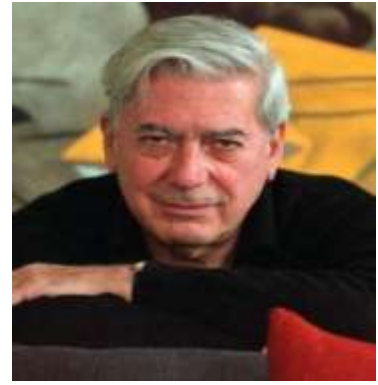
1. Білоцерківець Н. Нагорода за особливу долю : [Герта Мюллер] / Н. Білоцерківець // Культура і життя. - 2009. - 16-25 жовт. - С. 6.
2. Бондар-Терещенко І. Дихайте глибше / І. Бондар-Терещенко // Україна молода. - 2012. - 23 лют. - С.12.
3. Голобородько Я. Герта Мюллер - Банат - Україна. Про лауреатку Нобелівської премії 2009 року / Я. Голобородько // Українська література в загальноосвітній школі. - 2010. - № 1. - С. 43-45.
4. Голобородько Я. Герта Мюллер - Банат - Україна / Я. Голобородько // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2013. - № 12. - С. 29 -31.
5. Голобородько Я. Герта Мюллер: канва долі й вектори творчості : (про лауреата Нобелівської премії з літератури 2009 року) / Я. Голобородько // Зарубіжна література в школі. - 2011. - № 8. - С. 2-6
6. Красюк В. Вони пишуть вічним пером : усний журнал, присвячений письменницям-лауреаткам Нобелівської премії / В. Красюк // Зарубіжна література. - 2012. - груд. (№ 23). - С. 29-40.
7. Логвиненко О. Новий лауреат Нобелівської премії з літератури / О. Логвиненко // Літературна Україна. - 2009. - 22 жовт. - С. 6.
8. Нобелівський лауреат - 2009 : [Герта Мюллер] // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2010. - № 2. - С. 41.
9. Токмань Г. Іван Світличний і Герта Мюллер: протистояння тоталітаризму / Г. Токмань // Слово і час. - 2011. - № 11. - С. 14-28.
10. Швень Л. Письменниця родом із мови / Л. Швень // Світова література. Шкільний світ. - 2015. - берез. (№ 5). - С. 6-8.
11. Шиманський О. Згадала все : ["Нобелівський" роман Герти Мюллер присвячений її матері та іншим німцям, вивезеним до СРСР на примусові роботи] / О. Шиманський // Україна молода. - 2009. - 9 жовт. - С. 7 ; Урядовий кур'єр. - 2009. - 10 жовт. - С. 3.
12. Шпиталь А. Нобелівські лауреати в галузі літератури / А. Шпиталь // Зарубіжна література. - 2010. - № 7. - С. 22-24.

3.7. Маріо Варгас Льюса

1936 р. н.

Премія 2010 року

7 жовтня 2010 року Нобелівську премію з літератури здобув іспаномовний автор – перуанець Маріо Варгас Льюса. Висновок Нобелівського комітету прозвучав так: "за майстерне зображення структури влади та яскраві образи індивідуального опору, бунту й поразки особистості". Його повне ім'я Хорхе Маріо Педро Варгас Льюса. Він належить до найвидатніших представників сучасної латиноамериканської літератури і водночас, на думку критиків, до "найжорстокіших з латиноамериканських прозаїків", оскільки зображує бентежний світ, у якому жорстокість, що панує у суспільстві, проникає у глибини духовного життя героїв, убиваючи в них усе, перетворюючи їх у маріонеток.

Народився Варгас Льюса у перуанському місті Арекіпа. Невдовзі після народження хлопчика батьки розлучилися, і мати з сином переїхала у Болівію, де вони прожили наступних 9 років, після чого знову повернулися на батьківщину. Тут батьки знову почали жити разом. Варгас Льюса закінчив католицьку школу, а в 1950 році вступив у військово училище, в якому, як сподівався батько, з хлопчика зроблять справжнього чоловіка. Освіту Варгас Льюса продовжив у столичному університеті Сан-Маркое. У 1958 р. отримав стипендію Мадридського університету і перебрався в Іспанію. Жив також у Парижі і США. Працював журналістом, але весь час мріяв про письменницьку діяльність.

Першою книжкою Варгаса Льюса стала збірка оповідань "Ватажки" (1959), проте літературний успіх письменникові приніс його перший роман "Місто і пси" (1962), у якому автор звернувся до змалювання світу жорстоких звичаїв та порядків, що панують у військовому училищі, де свого часу він навчався.

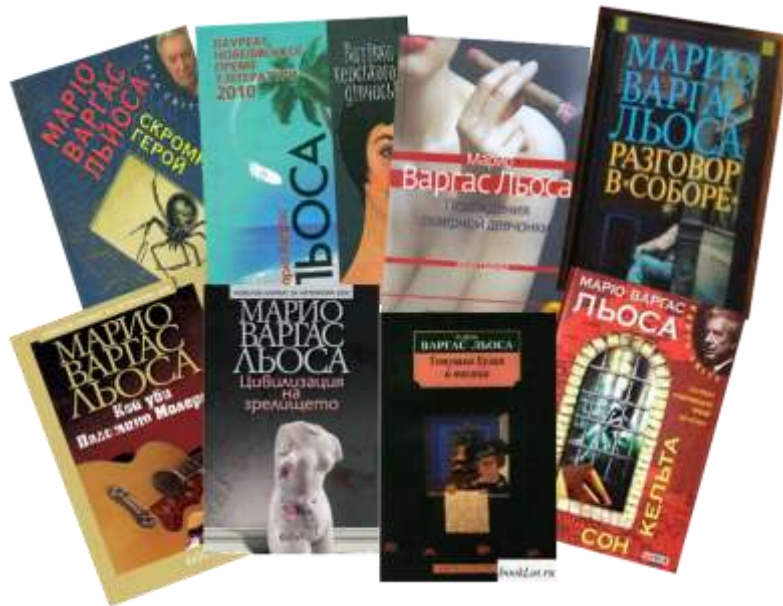
Соціальна-критична спрямованість характерна і для наступних великих творів письменника У романі "Зелений дім" (1966) змальовано невеличке провінційне перуанське містечко. Тема насильства та відчуження розгортається у творі одночасно в п'яти перехресних сюжетних лініях. За цей роман Варгас Льюса отримав престижну літературну премію Ромуло Гальєгоса (1967). Тоді ж Варгас Льюса виголосив свою знамениту промову про призначення літератури та зв'язок письменника із суспільним життям.

Суголосною попереднім творам є й проблематика наступного роману Варгаса Льюса "Розмова у "Соборі" (1969).

У 1971 році Маріо Льюса захистив дисертацію з творчості Габрієля Гарсія Маркеса. Але з часом політичні погляди письменників розійшлися, 1976-

го в Палаці мистецтв у Мехіко Варгас Льюса дав ляпаса Маркесу, з яких причин – невідомо. У романі "Пантелеон і відвідувачки" (1973) Варгас Льюса знову звертається до теми розпусти.

Поміж інших творів Варгана Льюса романи – "Віна кінця світу", "Історія Майти", "Похвальне слово мачусі", детективна повість "Хто вбив Паломіно Молеро", п'єса "Кеті і гіпопотам", літературно-критичні праці, присвячені романному жанру та творчості Г. Флобера. Для перуанців Варгас Льюса – письменник, який чи не найточніше зумів зрозуміти душу цього регіону та втілити її в художньому слові.

Література про Варгаса Льюса

1. Дроздовський Д. Маріо Варгас Льюса: "Я маю набагато більше проєктів, ніж часу, щоб їх реалізувати" / Д. Дроздовський // Всесвіт. - 2015. - № 1-2. - С. 208-212.
2. Дроздовський Д. Нобелівську премію з літератури здобуває Маріо Варгас Льюса (Перу) / Д. Дроздовський // Всесвіт. - 2010. - № 11-12. - С. 217-218.
3. Коваль Н. Маріо Варгас Льюса в Україні / Н. Коваль // Світова література. Шкільний світ. - 2014. - груд. (№ 24). - С. 5-6.
4. Коцарев О. Від місії літератури до "іспанського світу" : [зустріч письменника в Києві] / О. Коцарев // День. - 2014. - 14-15 листоп. - С. 23.
5. Оржицький І. Маріо Варгас Льюса: війна проти кінця світу : [лауреат Нобелівської премії 2010 року] / І. Оржицький // Дніпро. - 2010. - № 10-11. - С. 106-108.
6. Янкович О. Маріо Варгас Льюса - "картограф людського опору, бунту й поразки" / О. Янкович // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2013. - № 12. - С. 23.

3.8. Томас Транстрьомер (1931-2015)

Премія 2011 року

80-річного митця нагородили за те, що він "через свої напружені, напівпрозорі образи відкриває нам свіжий шлях у реальність". Томас Транстрьомер – восьмий за понад сторічну історію премії лауреат зі Швеції.

Народився Томас Транстрьомер 15 квітня 1931 року у Стокгольмі. Його мати була шкільною вчителькою, а батько – журналістом. Батьки рано розлучилися і Томаса виховувала мати. По закінченні школи юний поет поступив до Стокгольмського університету, де вивчав історію літератури, поезику, історію релігії та психологію.

За основною професією – лікар-психолог, працював спочатку у в'язниці для неповнолітніх, згодом – з інвалідами, які втратили працездатність унаслідок трудового каліцтва, ув'язненими і наркоманами.

Найвпливовіший скандинавський поет останніх десятиліть почав писати в 13 років. Свою першу збірку віршів "Сімнадцять віршів" опублікував у 1954 році. Ці 17 невеликих за обсягом поезій стали одним із найпомітніших літературних видань десятиліття. Уже тоді автор міцно вкорінився на шведському літературному ґрунті. Його ім'я згадують в одному ряду зі Стріндбергом, Сведенборгом. Тобто Транстрьомер впевнено вписався між давно вже "олюдненими", заоренованими в усьому світі символами Швеції.

Його наступна збірка "Мандрівні секрети" у 60-х принесла Томасові визнання як одному з головних учасників сучасного літературного процесу. Його письменницький талант сповна розквітнув не в останню чергу за рахунок довготривалої дружби із Робертом Блаєм, відомим американським поетом і перекладачем, котрий ініціював переклад поезії Транстрьомера англійською мовою. У 1993 році видав коротку автобіографію "Спогади споглядають на мене".

Коли говорити про Томаса Транстрьомера в контексті європейського літературного процесу, то йдеться передовсім про надзвичайно вимогливу манеру письма. Перше, що згадується при знайомстві з його поезією – це французький сюрреалізм, поступово додається Рільке, Целан і Еліот.

Збірки творів шведського поета перекладено 60-ма мовами світу. Це дає підстави називати його найбільш перекладним ліриком сучасності. При цьому поезії Транстрьомера охоплюють усього кілька поетичних збірок. У своїх творах, як відзначає Нобелівський комітет, він торкається "таких питань людства, як питання про смерть, пам'ять і природу". Творчість Транстрьомера відзначено практично усіма визначними літературними преміями світу з головною нагородою для поетів – премією Петrarки.

Література про Томаса Транстрьомера

1. Гетьман О. Томас Транстрьомер - найвпливовіший скандинавський поет останніх десятиліть / О. Гетьман // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2013. - № 12. - С. 34-36.
2. Голобородько Я. Поетичні цінності Томаса Транстрьомера : есей про лауреата Нобелівської премії з літератури 2011 року / Я. Голобородько // Всесвітня література в сучасній школі. - 2013. - № 1. - С. 29-33.
3. Голобородько Я. Томас Транстрьомер: життєпростір поетичного мислення : (есеї про володаря літературного Нобеля - 2011) / Я. Голобородько // Зарубіжна література в школі. - 2013. - № 4. - С. 12-17.
4. Голобородько Я. Художні стратегії Томаса Транстрьомера : есей про лауреата Нобелівської премії з літератури 2012 року / Я. Голобородько // Українська література в загальноосвітній школі. - 2012. - № 8. - С. 7-10.
5. Із жодним українським поетом Транстрьомера не можна порівняти // Країна. - 2011. - № 39. - С. 10-13.
6. Сергійко М. Томас Транстрьомер. Здобути Нобель однією лівою / М. Сергійко // Дніпро. - 2011. - № 11. - С. 164-165.
7. Шиманський О. Мову втратив, "Нобеля" здобув : [премію з літератури присудили шведському поету Томасу Транстрьомеру] / О. Шиманський // Україна молода. - 2011. - 7-8 жовт. - С. 5.

3.9. Мо Янь

1955 р. н.

Премія 2012 року

2012 року до переліку літературних імен, які маємо знати, додалося ще одне – Мо Янь. Мо Янь – це псевдонім, у перекладі з китайської означає "мовчи" або "не говори". Справжнє ім'я письменника – Гуань Моє. Він став першим китайцем, який отримав премію з літератури. Нобелівський комітет нагородив премією Мо Яня за роботи, в яких "галюциногенний реалізм поєднується з народними казками, історією та сучасністю". Журі порівняло літературні світи китайського письменника з творінням Вільяма Фолкнера і Гарсія Маркеса і відзначило, що прозаїк орієнтується у своїх творах на давню китайську літературу і фольклорну традицію.

Мо Янь народився у 1955 році у сім'ї фермерів. Перші спогади письменник пов'язує з пережитим голодом. Виріс у Гаомі, харчуючись листям, корінням і корою дерев, які готувала бабуся та сестра. У 12 років покинув школу і пішов працювати на фабрику. Це відбулося в розпал культурної революції. У 1976 році Мо Яню пощастило потрапити до армії: саме там можна було наїстися, отримати заробітну плату й теплий одяг. У цей час він почав писати й учитися в армійському інституті мистецтв. Мо Янь залишився в армії. Тільки 1996 року він вийшов у відставку (у чині полковника) – це було після заборони його книги "Велика груди, широкі стегна". До речі, цей роман, обсягом у 800 сторінок, він написав за 83 дні. Сьогодні Мо Янь – почесний доктор філології Відкритого університету Гонконгу.

Вперше коротка розповідь Мо Яня була надрукована у літературному журналі в 1981 році, проте популярність до письменника прийшла через декілька років. У 1987 році світ побачила одна з найвідоміших робіт письменника "Червоний гаолян". Для творів письменника характерне доволі розкуте трактування таких проблем, як сексуальність, влада, політика. Життя сучасного Китаю автор описує без прикрас і замовчувань. Мо Янь у своїх творах часто вдається до елементів іронії й гумору.

Загалом Мо Янь написав півтора десятка книг. Його твори перекладено більш ніж десятьма мовами. У своєму "галюциногенному реалізмі" автор маскує гострі теми, щоб оминати цензурні обмеження. І йому це добре вдається.

У 2011 році Мо Яня нагородили однією з найпрестижніших китайських премій імені Мао Дуня.

До останнього часу в Україні твори Мо Яня були мало відомі. Українською мовою перекладено і опубліковано в журналі "Всесвіт" оповідання "Геній". Ті із творів, що доступні для прочитання нашому співвітчизнику, цінні тим, що можуть привідкрити завісу позаєвропейського літературного світу, до якого ми зовсім не звикли.

Література про Мо Яня

1. Бондар-Терещенко І. Продовження бенкету / І. Бондар-Терещенко // Україна молода. - 2012. - 12 груд. - С. 13 ; День. - 2012. - 11 груд. - С. 10.
2. Гетьман О. Шведська академія обирає китайського письменника Мо Яня / О. Гетьман // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2013. - № 12. - С. 37-38.
3. Голобородько Я. Нова зірка на літературному небосхилі / Я. Голобородько // Віче. - 2012. - № 23. - С. 50-51.
4. Павлюк І. Піднебесна гуманітарна допомога Україні / І. Павлюк // Всесвіт. - 2015. - № 3-4. - С. 237-241.
5. Павлюк І. Піднебесна гуманітарна допомога Україні / І. Павлюк // Всесвіт. - 2015. - № 3-4. - С. 237-241
6. Перекладайте Мо Яня за квантовим комп'ютером // Урядовий кур'єр. - 2012. - 13 жовт. - С. 8.
7. Письменник, який поєднує реальність і нереальність // Зарубіжна література. - 2012. - листоп. (№ 21). - С. 41.
8. Хамат Є. Нобелівський лауреат 2012 "Мо Янь: коли мовчання - золото" / Є. Хамат // Дніпро. - 2012. - № 11. - С. 152-155.
9. Читанка О. Хоч мовчи, хоч кричи - тебе звеличать у Китаї / О. Читанка // Україна молода. - 2012. - 8 листоп. - С. 12.
10. Чумак М. Прояви галюцинаторного реалізму у творчості Мо Яня / М. Чумак // Світова література. Шкільний світ. - 2013. - квіт. (№ 8). - С. 28-31.
11. Шиманський О. Лауреат? Мовчи / О. Шиманський // Україна молода. - 2012. - 12-13 жовт. - С. 6.
12. "Я оповідач" : промова лауреата Нобелівської премії в галузі літератури за 2012 рік Мо Яня на церемонії вручення // Українська літературна газета. - 2013. - 25 січ. - С. 20.

3.10. Еліс Енн Манро

1931 р. н.

Премія 2013 р.

У 2013 році Нобелівську премію з літератури присудили Еліс Манро з доволі цікавим і, можливо, знаковим формулюванням: "Майстру сучасної розповіді". Вона стала першим канадським письменником, кого відзначили такою премією. Є багато підстав та заперечень, чому цю премію мала отримати чи не отримати Манро. Насамперед це непереборне бажання творити розповіді, що сягають найглибших закутків наших душ. У своєму похилому віці вона все ще в літературному строю та показує високі результати. Слід також не забувати, що її конкурентами на отримання найпрестижнішої літературної премії були не абихто, а видатні письменники сучасності. Серед них і Харукі Муракамі.

Народилась Еліс Манро 10 червня 1931 року у Він гемі (Онтаріо) у сім'ї фермерів. Напевно, саме через фермерське коріння більшість її творів пов'язані з рідним регіоном. Батьки привили пошану до всього навколишнього, і це прослідковується в її творчості. Сюжети повістей Манро розгортаються саме на теренах округу Гурон, із якого вона родом. Ця звичайнісінька сільська місцевість, де живуть прості "маленькі люди", стала для неї замкнутим літературним світом. Герої її повістей дорослішають, навчаються, спілкуються, виховують дітей, старіють. Життя йде своїм шляхом, а авторка непримітно та скромно стоїть осторонь, спостерігаючи за ними.

Першим твором Еліс стала невеличка розповідь "Виміри тіні". Вона почала писати її ще в підлітковому віці й закінчила лише в 1950 році. Цей період життя письменниці відзначався доволі важким матеріальним становищем, і тому їй доводилося підробляти офіціанткою.

У 1951 році вона залишила університет, вийшовши заміж за Джеймса Манро. Із цього часу всю свою увагу Еліс присвячувала чоловікові та донькам. На жаль, друга дочка померла після п'ятнадцяти годин боротьби за життя, і це справило серйозний вплив на письменницю. 1963 року родина переїхала до містечка Вікторія, де Еліс відкрила власну книгарню, що мала назву "Книги Манро". А вже через 3 роки Бог дав їм ще одну дочку.

Життя письменниці важко назвати легким та райдужним, адже на її життєвому шляху траплялося безліч прикрих речей. Можливо, саме в цьому й слід шукати коріння її творчості. Дивна річ, але, незважаючи на свою нелегку долю, в авторки немає всуціль сумних творів, серед безліч розповідей, які справді змушують замислитися, лише мізерна частинка несе в собі негативний відтінок, який стає таким, швидше, не з подачі письменниці, а саме зі сприйняття твору читачем.

Перша збірка її розповідей "Танець щасливих тіней" (1968) отримала надзвичайно високу оцінку й була відзначена найвищою літературною премією Канади (премією генерал-губернатора).

Перший шлюб для Еліс був невдалим. В Онтаріо вона працює в рідному університеті, а після другого одруження – повертається на ферму неподалік від Клінтона. І вже 1978 року виходить нова збірка "А хто ти, власне, така". І ось знову нагорода – вона вдруге отримує премію генерал-губернатора.

Починаючи з 1979-1982 років, Еліс гастролює в Австралії, Китаї та Скандинавії. Манро обіймає посаду письменника-резидента в університеті Колумбії та Квінсленда. Авторка мала постійне джерело натхнення. Перш за все це було пов'язано з великою кількістю подорожей світом та надвисоким темпом життя. Завдяки цьому їй вдавалося видавати доволі успішні збірки кожні чотири роки.

Одну з історій "Ведмідь перейшов через гору" екранізовано. Цей фільм було висунуто на "Оскар".

Ще через три роки талант письменниці знову-таки отримав визнання – цього разу їй присудили Міжнародну Букерівську премію. На той момент авторці було вже 77 років.

Еліс Манро не цікавить неблагополучне життя мешканців "третього світу". Її увага зосереджена на тому, що відбувається в безпосередній близькості від нас, у благодатному й освіченому "першому світі". Її герої також стикаються із соціальною несправедливістю, із неправедною державою, з освяченою віковими традиціями відсталістю. Але найголовніший, глибинний конфлікт у кожній із її коротких розповідей – це вічне чеховське поняття "маленька людина проти великого життя".

Манро, котрій у 2013 році виповнилося 82 роки, заявила, що збірка розповідей "Дороге життя", яка вийшла восени 2012 року, є її останньою книгою. В одному з своїх інтерв'ю Еліс сказала, що не знає, чи вистачить у неї енергії ще на одну книгу. Як влучно зауважила письменниця: "У моєму віці не хочеться проводити стільки часу на самоті, скільки це потрібно письменнику".

На жаль, українські читачі майже не знайомі з творами Еліс Манро. Це пов'язано передусім із тим, що українською мовою поки що не перекладено жодного її твору.

Література про Еліс Манро

1. Богачевська О. Лауреатом Нобелівської премії з літератури стала канадська письменниця Еліс Манро / О. Богачевська // Українська літературна газета. - 2013. - 18 жовт. - С. 1.
2. Богачевська О. Хто читав твори Еліс Манро до нагородження її нобелівською премією з літератури / О. Богачевська // Країна. - 2013. - № 40. - С. 32-34.
3. Гетьман О. Еліс Манро - майстер сучасного оповідання / О. Гетьман // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. - 2013. - № 12. - С. 39-40.
4. Голобородько Я. Вінтажні клейноди Еліс Манро : (про канадську нобеліантку 2013 року) / Я. Голобородько // Зарубіжна література в школі. - 2014. - № 9-10. - С. 2-4.
5. Голобородько Я. Вона розповідає не людські історії - вона розповідає життя / Я. Голобородько // Віче. - 2013. - № 23. - С. 28-29.
6. Голобородько Я. Канадський крок до українського Нобеля : про лауреатку Нобелівської премії з літератури 2013 року / Я. Голобородько // Українська література в загальноосвітній школі. - 2014. - № 1. - С. 10-11.
7. Голобородько Я. Невідома література... зі світовим іменем / Я. Голобородько // День. - 2013. - 23 жовт. - С. 11.
8. Дмитренко Н. Курков дав "Букера" : [премію отримала канадська письменниця Еліс Мунро] / Н. Дмитренко // Україна молода. - 2009. - 28 трав. - С. 3.
9. Илюшина И. Кто такая Элис : [литературная премия Международный Букер, достался канадке Элис Манро; опубликованы самые престижные международные литературные премии] / И. Илюшина // Корреспондент. - 2009. - № 20 (5 июня). - С. 58-60.
10. Нобелівська премія з літератури - в Еліс Манро // Всесвіт. - 2013. - № 11-12. - С. 260-261.
11. Самолюк Д. Вічний двигун нестримного таланту / Д. Самолюк // Дніпро. - 2014. - № 1. - С. 118-120.
12. Швень Л. Майстриня сучасного оповідання / Л. Швень // Світова література. Шкільний світ. - 2015. - № 6. - С. 7-9.
13. Шиманський О. Лаконічність - ознака таланту : [Нобелівську премію з літератури присуджено канадській письменниці Еліс Мунро, що спеціалізується на оповіданнях] / О. Шиманський // Україна молода. - 2013. - 11-12 жовт. - С. 6.

3.11. Патрік Модіано

1945 р. н.

Премія 2014 року

Те, що французький письменник Патрік Модіано став нобелівським лауреатом, якщо й здивувало, то точно не дуже засмутило: начитана публіка про нього трохи знає. У Франції ж він узагалі беззаперечний класик, який не просто одержав Гонкурівську премію, а зробив це у 33 роки. Патрік Модіано говорив, що він здивований цим вибором Нобелівського журі й не розуміє, чому саме він. Його першу реакцію на цю новину можна описати двома словами – "нереально й дивно".

Серед сучасних французьких авторів Модіано є одним із тих небагатьох, твори яких чудово приймаються як читачами (його романи добре читаються), так і критиками (схвальною критикою зустрічають його нові твори), і дуже добре приймається університетським середовищем (його творчість достатньо вивчається в університетах). Що стосується його міжнародного визнання, то письменник відомий не у всіх країнах, тому що його твори не всюди експортуються, проте він достатньо відомий у європейських країнах.

Народився Патрік Модіано в 1945 році. П. Модіано розповідав, що дуже мало бачив батьків, адже вони часто залишали його в батьків, родичів, друзів чи влаштували в якісь пансіонати. Про своє дитинство автор розповідає в романі "Родовід". Пізніше була видана книжка "У шкурі Модіано", де подається біографія автора, яку письменник сприйняв досить болісно, бо це були спроби відкрити деякі його секрети.

Модіано не лише дуже скромна людина, але й дуже відірвана від дійсності особистість, це його відрізняє від сучасних французьких письменників. Він ніколи не висловлюється, не має активної позиції, не підтримує чи засуджує події, що відбувається в суспільстві.

Письменник перебуває ніби осторонь усього, що відбувається. Він відсторонений від літературних напрямів або течій, адже нагороджуючи письменника Нобелівською премією, журі може відзначити певний літературний напрям.

Творчість П. Модіано не входить ні в які напрями й течії, тому залишається актуальною й популярною. Але в 70-х роках йому закидали, що він пише лише про минуле й не торкається тем сучасності. Романи Модіано є короткими, фрази, що він вживає в тексті, також досить короткі, прості, не прикрашені епітетами, стилістичними зворотами. Він сам про себе говорить, що не має хисту до метафор.

Нобелівське журі вирішило відзначити творчість Модіано не лише завдяки його мистецтву пам'яті, а й через те, що він звертався до темних

моментів французької історії, зокрема до часів окупації. Письменник дістав із забуття образи, які важко вловити. Модіано – це письменник не свого часу.

Тріумф Модіано - це тріумф меланхолійної літератури й літератури, що звертається до історії.

Література про Патріка Модіано

1. Баняс В. "Історія без продовжень" / В. Баняс // Молодь України. - 2015. - 21 серпня. - С. 5.
2. Голобородько Я. Мандри закапелками пам'яті / Я. Голобородько // Віче. - 2014. - № 24. - С. 51-52.
3. Голобородько Я. Техніка Модіано, або Як вигравати мистецькі перегони / Я. Голобородько // Слово і час. - 2015. - № 7. - С. 52-67.
4. Гривінський Р. "Більше, ніж література" / Р. Гривінський // День. - 2014. - 17-18 жовт. - С. 15.
5. Коваль Н. Тиха музика Модіано / Н. Коваль // Світова література. Шкільний світ. - 2015. - січ. (№ 1). - С. 37-40.
6. Лауреатом Нобелівської премії з літератури став Патрік Модіано // Українська літературна газета. - 2014. - 10 жовт. - С. 20.
7. Малець Г. За "мистецтво пам'яті" / Г. Малець // День. - 2014. - 14 жовт. - С. 11.
8. Модіано Патрік Цирк нас минув : роман [Нобелівська премія з літератури 2014 року] / Патрік Модіано // Всесвіт. - 2015. - № 3-4. - С. 157-161.
9. Садовський В. Мистецтво пам'яті дорогого варте / В. Садовський // Україна молода. - 2014. - 10-11 жовт. - С. 3.
10. Стасіневич Є. Не "Містраліями єдиними" / Є. Стасіневич // Дніпро. - 2015. - № 1-3. - С. 210-213.

"ТВОРЧИЙ ПОРЦВ ЯК ОСНОВА ЖИТТЯ"

Бібліографічний покажчик

Упорядник *Надія Лазарівна Карпінська*

Редактор	<i>С. В. Сичова</i>
Комп'ютерний набір	<i>Н. Л. Карпінська</i>
Комп'ютерна верстка	<i>В. Ф. Походун</i>

Підписано до друку 17.11.2015. 40 стор. Тираж 5 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36038, м. Полтава. вул. Енгельса, 25а

<http://libgonchar.org> E-mail: pobugonchara@ukr.net